

Falchs

41

Grup de divulgació
de la història de Fals

FULLS DE DIVULGACIÓ DE LA HISTÒRIA DE FALS

OCTUBRE 2007, NÚMERO 41

Mas Bosc (primera part)

En la relació dels pagesos de 1303 hi figuren dos masos, l'un a prop de l'altre, un dels quals és l'antecessor de la casa actual. Els amos es deien Bernat deç Bosch i Ferrer deç Bosch. A la mateixa zona també hi havia el mas de Nicolàs de Vilamantells. Al segle 15è, quan es va produir la concentració de masos, després de la crisi demogràfica que va afectar tot el país, el mas Bosc va absorbir les terres d'alguns dels masos deshabitats que l'envoltaven. En el capbreu de 1792 encara es recull el nom dels masos rònecs Morató i Vilamantells units al mas principal.

Ferrer deç Bosch va fer la següent declaració dels censos que pagava al senyor del castell: ... un parell dous la setmana de pascha, el mes de maig un fex derba, una bestia jove de 11 o de 111 ayns a cap de 1111 ayns, en temps de messes un fex de palla, en temps d'ivern un feix de llenya, jove e tragina una vegada layn, dels alberchs del bosch VII dotzes de blat, mig ordí e mig avena, ab l'alberch de vila mantells.

Hem recollit testimonis escrits sobre un cert nombre de persones cognominades Bosch que van viure a Fals al llarg d'aquell segle i del següent, però en molts casos no és possible precisar cap relació de parentesc entre elles.

El 1316, Ferrer va fer de testimoni en una acta. El 1329 ja era difunt quan es va casar el seu fill Guillem de Boscho amb Ròmia, filla de Berenguer Morera de Casa Ollera. Els pares van fer donació del mas Casa Ollera de Manresa a la filla, mentre que el Guillem va aportar 1.700 sous al mas.

El 1333 un tal Maimó de Bosch va actuar com a testimoni en un contracte. El 1358 Francesc de Boscho es va casar amb Ròmia, filla de Berenguer Mauri de Manresa. El més curiós del document és la forma inèdita d'escriure el poble del xicot, que el notari va traduir com "castro de Falcobus". La Ròmia va sobreviure al marit i va fer segones núpcies amb Joan Sart. El 1385 va casar una filla dita Elisenda.

El 1367, Bernat de Bosch, fill de Berenguer i Sibil·la (difunta) va donar la mà de la seva germana Sibil·la a Bernat Pont, de Salelles. El 1404 surt Maria, filla de Bernat de Bosch. El 1410, els germans Bernat, Jaume i Pere, tots fills del Bernat, van comprar un mul negre a Ramon Seguí, mercader de Manresa. El 1419, Pere de Bosch manlleua 110 sous de moneda bona d'or. Així mateix, intervé en compres d'animals el 1432 i el 1437.

Potser coexistien dues o més famílies amb el mateix

Mas Bosch: estat actual

nom, perquè el 1406 Jaume de Bosch reconeix un deute del seu pare Berenguer, i com a garantia del pagament, cedeix un hort de casa seva, que afronta amb la riera i amb honors de Maimò deç Bosch.

El 1452, Pere de l'Abadia, àlies Bosch, fill d'Esteve, oriünd del bisbat de Pàmies, i de Maria, hereva i propietària del mas Bosc de les Dues Cabres, terme de Rajadell, va agrair al seu parent i tutor Bernat Bosch de Fals, la bona administració del seus béns. El 1455, Bernat Galí de Salelles va reconèixer haver rebut 12 florins d'or d'Aragó de mans de Bernat Bosch, fill de Pere Bosch.

S'arriba així fins a Joan Bosch, a partir del qual ja es pot bastir un arbre genealògic de la família. Del Joan només se sap que el 1510 va quedar a deure 17 florins al sabater Joan Travessa, per un bou vermell que li havia comprat. I que el 1517 va reconèixer un deute de 10 ducats, sense especificar-ne el motiu, al senyor Pere de Cardona.

El Joan no va tenir descendència masculina i la propietat del mas va passar a la seva filla Joana Bosch.

El 1538, la Joana va declarar que el seu marit Antoni Trull, àlies Jaumeandreu, de Monistrollet, havia posat al mas Bosc la suma de 36 lliures, tal com havia estat estipulat en els capítols matrimonials signats davant del notari Sala. Els diners els havia satisfet el pare del pubill. Quan això va passar el Joan Bosch ja era difunt.

La filiació i la procedència de l'hereter del mas Bosc s'aclareix mitjançant un document notarial de 1548. Pere Trull, habitant a la parròquia de Sant Joan de Vilatorrada va confessar que el seu germà Antoni Trull, àlies Andreu, habitant al mas Bosc de Fals, li havia pagat 62 lliures, dipo-

sitades al mas Trull de Monistrollet, que el seu pare Bernat Trull li havia deixat en concepte de legítima. Així doncs, l'Antoni era un altre dels xicots del mas Trull de Monistrollet que en una època van colonitzar diverses cases del terme de Fals, seguint la tàctica de casar-se amb la pubilla. Trobarem altres germans de l'Antoni als masos Jaumeandreu, Torre Segimona i Gabriela.

Tal com es comenta en l'apartat corresponent a la Torre, el cognom oscil·lava entre les diverses formes Truy (Trull), Andreu, o Jaume Andreu. Un estudi aprofundit de la família Trull es pot llegir en el capítol dedicat al mas de Torre Cabrera (ara Jaumeandreu).

Un dia va passar un fet dintre la família que va entorbellir les bones relacions entre els parents. Al final però, sembla que va acabar més o menys bé.

L'abril de 1550 es va pactar una concòrdia entre Antoni Trull i el seu germà Pere i la seva neboda Joana. Segons la concòrdia, difícil d'entendre a causa de la cal·ligrafia i el llatí, l'Antoni havia estat acusat d'un delictes de caràcter sexual que afectava la seva neboda, però finalment tot s'havia reduït a un malentès. Els fets eren greus, tal com es desprèn del següent fragment: ... *attendentes que vos infrascriptus Joannes Trul alias Jaume Andreu termini de Fals fuistis false inculpatus et accusatus que comistis aliquod delictum seu malum ad versus me dictam Joanam domicellam quod est taciturnitate digno et quia est verus que fuistis false accusatus de dicto crimine nefando et ego de eo sum libera et sine culpa et innocens ...*

Traduint el fragment lliurement al català: "considerant que vos, Antoni Trull, va ser falsament acusat d'un cert delictes, digne de ser callat, contra mi, la dita Joana, donzella, i sent veritat que va ser falsament acusat de dit crim, i que jo sóc innocent i lliure de culpa"

La naturalesa del delictes es pot endevinar, tenint en compte que una de les possibles accepcions de l'expressió "crimine nefando" és "sodomia". En tot cas la sang no va arribar al riu i l'Antoni va fer les paus amb la família del seu germà. A més a més, per compensar a sa neboda per la difamació que havia patit, l'Antoni va prometre que li donaria 20 lliures per afegir al dot el dia que es casés. Si no arribava mai a casar-se, donaria 10 lliures a Leonor, germana de la Joana.

El 1551 Antoni Trull, àlies Bosch, va reconèixer un deute de 26 lliures a Joan Llimona, àlies Valldeperes, d'Olesa, per quatre animals. Va pagar-lo dos anys més tard. El 1557, ell i el seu veí Joan Oliveres van fer una altra tracte amb el Valldeperes, li van comprar sis bous de dos anys d'edat. El preu va ser de 40 lliures i mitja i es van comprometre a pagar-lo en quatre terminis. El 1559 habitava al mas Bosc en Joan Soler, que segurament era un mosso o masover.

El 1567, el mateix Antoni Bosch va comprar una parella de bous, un de color negre, l'altre ros, a Miquel Graells de Salelles. En va pagar 21 lliures i mitja. El 1577, va ser ell qui va vendre's un bou de pèl vermellós a Pere Cortès de Callús pel preu de 22 ducats, equivalents llavors a 26 lliures.

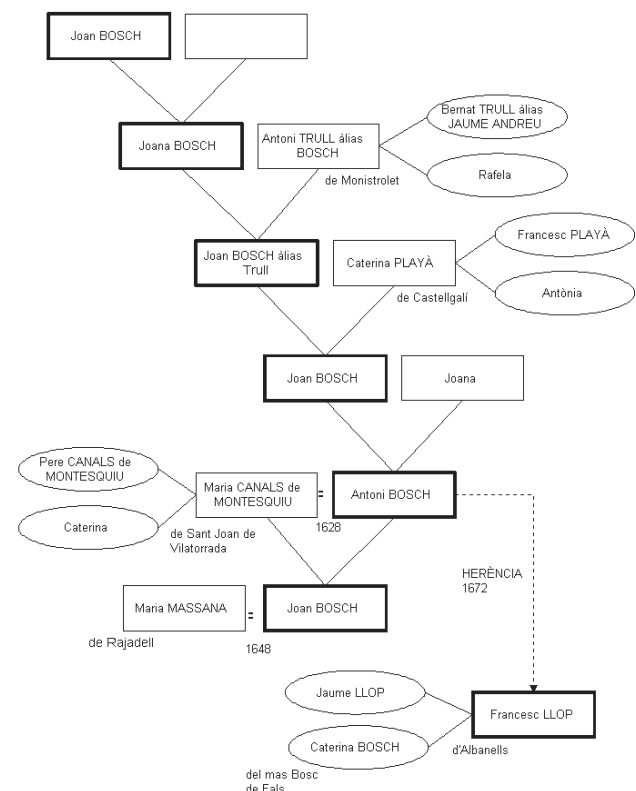
El 1578 intervé en el casament de la seva neboda Joana en qualitat de tutor. La noia era òrfena de pare i mare. La notícia més tardana d'aquest personatge és de 1580, que va nomenar procurador seu a Jaume Galí, un blanquer de Manresa.

La pubilla i el seu consort van engendrar, que se sàpiga, una noia, la Margarida, i tres nois, el Joan, l'Antoni i el Salvador. El Salvador va aprendre l'ofici de paraire i va afincarse a Manresa. L'Antoni també va marxar de casa i va anar cap a Manresa, on va estar casat amb dues dones diferents i va perdre les dues. El 1580 va unir-se amb Càndia, filla de Valentí Comellas, de Sant Vicenç de Castellet, i el 1605 amb la vídua Leonor Casanovas. Abans de casar-se per segon cop va haver de restituir les 100 lliures del dot i tota la roba, tant la que era usada com la que era per estrenar.

Joan, el següent hereu, ja va adoptar el cognom Bosch, i només rares vegades apareix amb l'àlies Trull o Jaume Andreu al darrere. Va fer parella amb la noia Caterina, filla de Francesc Playà i Antònia, de Castellgalí. El seu cunyat Jaume Playà va ser qui es va fer càrrec de lliurar les 65 lliures del dot.

El primer fill que van tenir va ser el Joan i també van tenir una nena, la Joana. Aquesta es va casar el 1600 amb Gaspar Oms, paraire de Manresa. Els dot va ser de 135 lliures, un mantell d'estamena nou, i l'aixovar habitual de les donzelles de Fals. La Joana no va ser gaire afortunada, ja que va morir el 1605.

El 1557 Joan Bosch va cobrar de Cristòfol Montconill de Sant Amanç 5 lliures i 9 sous, els interessos d'un préstec de 143 lliures. El tipus d'interès era de 9 diners per lliura.

El 1565 el Joan va anar als Quadrells de la Molsosa i va comprar a Antoni Boria, vicari, 8 mitgeres de blat. El 1570, juntament amb l'hereu de Torreblanca, va pagar 5 lliures de pensions d'un censal. El 1595 el seu germà Salvador li va reclamar 100 lliures de la legítima. Com que no es van posar d'acord sobre la quantitat, van optar per nomenar quatre pagesos de Fals, dos cadascun, perquè fessin d'àrbitres. No se sap quan va morir el Joan, però el cert és que el 1600 ja no hi era.

Va ser seguit pel seu fill Joan Bosch, el qual es va casar amb una dona dita Joana. Van tenir l'Antoni, el Jaume i la Caterina.

Portal exterior

El 1607 deuria ser un bon any per l'heretat del Bosc, perquè hi va haver un excedent de blat, que es va vendre a bon preu. El maig d'aquell any va vendre 6 quarteres a Antoni Cortés de Callús, 2 a Salvador Buada de Rellinars, 4 a Pere Fonet de Sant Martí, 6 a Joan Mussarra de Monistrol de Calders, i 10 quarteres de civada a Bartomeu Fontanet de Sant Mateu. Aquella temporada el blat es va pagar molt car; 57 sous la quartera, mentre que el preu de la civada era de 20 sous. En el cas del Mussarra, no va cobrar en efectiu, sinó que el comprador es va comprometre a tornar-li la mateixa quantitat de blat, "gra per gra" el dia de santa Maria del mes de setembre. El blat havia de ser bo per sembrar, i si per qualsevol motiu no podia restituir el blat, l'hauria de pagar al preu de 3 lliures (60 sous) la quartera.

El juliol de 1609 Joan Bosch va demanar 6 ducats d'or (igual a 7 lliures i 4 sous) a Pere Fagerdia, un "teglari" (fabricant de teules), de la ciutat de Manresa. El teuler li va fer el préstec "gratis et bono amore", és a dir, sense interès.

Antoni Bosch va enllaçar el gener de 1628 amb Maria, una xicota de Pere Canals de Montesquiu, de Sant Joan de Vilatorrada. El mas Canals de Montesquiu es diu ara Santa Marta i es troba situat sobre la ratlla que separa els termes de Fals i Sant Joan, de tal manera que hi ha una part de casa a cada banda. El dot va estar d'acord amb la categoria de la casa; 300 lliures.

Van tenir un únic fill, però aquest va morir abans d'hora i la nissaga Bosch es va extingir, com veurem més avall.

El 1647 l'Antoni va comprar a l'amo del mas Centelles de Sant Amanç un violari, de valor 108 lliures, que presta-va Francesc Oller, del mas Carol de Fonollosa. Era habitual invertir els estalvis en censals o violaris, que rendien una certa quantitat fixa cada any. El 1665 era un dels dos Jurats del poble, i com a tal va haver de recaptar entre els propietaris del terme la part que els pertocava d'un censal que la "universitat" de Fals prestava a les Quotidianes Distribucions de la Seu de Manresa. El possessor del Grauet es va trobar necessitat de numerari i a canvi de 100 lliures va hipotecar a favor de l'Antoni Bosch un tros de 35 quarteres d'extensió anomenat "la Obaga del Clot del Roure", situat al caire del Pla de Carol. Posteriorment la hipoteca s'ampliaria fins a 135 lliures.

Joan Bosch, el futur hereu, va contraure matrimoni el febrer de 1648 amb Maria, procedent del mas Massana de Rajadell, qui va entrar a la casa del marit acompanyada de 425 lliures de dot. La desgràcia va colpir la jove parella, ja que al cap de poc temps el Joan va traspasar. Encara no havien tingut cap fill. Sis mesos més tard, la vídua Maria va refer la seva vida casant-se amb Jaume Grau, l'hereu del mas Grau.

Aquesta desgràcia va trastocar els plans del pare, que es quedava sense successió. En el testament que va fer el 1650 la seva dona tornava a estar embarassada i l'esperança de tenir un altre noi creixia dins seu. En el testament va deixar hereu universal *...el posthumo que ma muller porta al ventre, y en cas no fos prenyada, o fos prenyada y dit posthumo no vindrà a llum, o vindrà mes apres morra sens fills legítims y naturals, y de legítim matrimoni procreats, en dit cas, a ell y a mí hereva fas la dita Maria, muller mia...*

En el testament va deixar força diners per misses, als altars de Fals i a diverses esglésies de fora terme. També va fer algunes deixes per sufragar les importants obres d'ampliació que s'estaven fent a l'església parroquial. A l'església del Grau va deixar 11 quarteres de calç, la qual cosa indica que també s'hi deuriem fer obres. Al final, va fer una llarga relació de persones que li devien diners, unes 550 lliures en total, i dels deutes que tenia, unes 250 lliures. A més a més, calia pagar la soldada a dos mossos de casa; Josep i Pau Torras, al pastor del ramat i al bouer Bartomeu Valls. Els salaris pendents ascendien a gairebé 110 lliures.

No es va morir encara, però tampoc va arribar el fill que esperava. El febrer de 1669 va baixar a cal notari, a la Plaça de l'Om de Manresa, i va dictar el darrer i definitiu testament. Com que no tenia descendència va deixar-ho tot al seu nebot Francesc Llop, veí del poble d'Albarells (Anoia), fill de la seva germana Caterina. Va demanar 30 capellans al seu enterrament, per la qual cosa va destinar-hi 100 lliures. També va ordenar la fundació d'un aniversari de 15 lliures. El març de 1670 ja havia finat, ja que el testament va ser llegit públicament.